ONDINE

PERTTU HAAPANEN

Flute Concerto // Ladies' Room // Compulsion Island

Yuki Koyama, flute // Helena Juntunen, soprano
Finnish Radio Symphony Orchestra

HANNU LINTU // DIMA SLOBODENIOUK

PERTTU HAAPANEN (b. 1972)

1	**Compulsion Island** (2014)		15:49
	Ladies' Room (2006–7, rev. 2008)		19:22
	for soprano and chamber orchestra		
2	I	Musta sohva	2:47
3	II	Hommage à Adolf Wölfli I	2:53
4	III	Lapsen elämää	1:54
5	IV	Hommage à Adolf Wölfli II	1:22
6	V	The Phoenix Force	4:28
7	VI	Hommage à Adolf Wölfli III	0:44
8	VII	An invoice	1:58
9	VIII	Hommage à Adolf Wölfli IV	0:51
10	IX	Käärmevaunuissa	2:25

HELENA JUNTUNEN, soprano

	Flute Concerto (2018)	27:07
11	♪ = 66	14:49
12	Quasi cadenza, poco rubato	12:18

YUKI KOYAMA, flute

FINNISH RADIO SYMPHONY ORCHESTRA
HANNU LINTU, conductor
DIMA SLOBODENIOUK, conductor (11–12)

Perttu Haapanen – a musical explorer in the fantasy worlds of anime and new sounds

Perttu Haapanen (b. 1972) speaks of composition as a "Faustian passion for exploration and for expanding my world view". This reflects his modernist, inquisitive personality. His compositions are characterised by curiosity, exploration and passion for finding new territory; instead of pathos and sentimentality, his music is quick, surprising and sometimes absurd in its humour.

But while Haapanen explores new pathways for musical expression and charts interesting approaches to sonority and dramaturgy, his exploration also often goes in the dimension of depth, into the core of human existence and experience. This does not imply confessional soul-searching but more a desire to contemplate the grotesque, painful and tragic aspects of human existence, even when they manifest themselves in apparent levity.

Haapanen's music features a post-serialist profusion of detail and complexity but also embraces rich sonorities, often drawing on the 'extended instrumental techniques' favoured by modernists and on noise effects. Although his palette is broad, each of his works is bound up by an overarching material or dramaturgical concept.

Haapanen has become one of the most important and interesting Finnish composers of his generation. His works have been performed around Europe, in Asia and in the USA in addition to Finland (e.g. at Wien Modern, Ultraschall, MaerzMusik, the Nordic Music Days, ISCM festivals, the Lincoln Center's Great Performers Series, the Huddersfield Contemporary Music Festival and the Warsaw Autumn). Haapanen studied with Erkki Jokinen and Paavo Heininen at the Sibelius Academy from 1994 to 2002, attended several masterclasses (Jouni Kaipainen, Magnus Lindberg, Kaija Saariaho, Jonathan Harvey and Michael Jarrell) and studied electronic music at IRCAM in Paris in 2004. He was

artistic director of the Time of Music festival in Viitasaari from 2009 to 2013 and has been artistic director of the Uusinta Ensemble, which specialises in contemporary music, since 2017.

Haapanen's early output focused on instrumental music, but in the 2000s he expanded his repertoire to vocal works. In these, he likes to explore semantic borderlines and often displays his sense of the absurd. He has written two mini-operas (*Solity:d*, 2003; *Nothing to Declare*, 2010), orchestral works, concertos for saxophone and flute, chamber music, vocal works and electroacoustic works. In some of his most recent works, he has added video to introduce further layers of meaning.

Of the works on this disc, *Ladies' Room* (2007/2008) and *Compulsion Island* (2014) belong to a loosely defined family of works that also includes the orchestral work *Obsession Park* (2009) and the chamber ensemble work *Doll Garden* (2013). These share the impression of a specific imaginary place conjured up by the title. On a deeper level, the works stem from Haapanen's interest in the genre of Japanese animation known as anime; he notes that in the best works in this genre "reality, fantasy, sentimentality, the cute, the grotesque, the disturbing and the amazingly perceptive interweave in stylised and ambiguous fashion". Haapanen is careful to point out that he is not borrowing the aesthetic of Japanese culture but instead intends to contemplate Oriental thinking on a more general level. A switch of perspective allows him to see new meanings and new opportunities in our Western culture.

Ladies' Room for soprano and chamber orchestra was written to a commission from the Musica nova Helsinki festival. Originally written and premiered in 2007 by Helena Juntunen, it was revised by Haapanen in the following year.

Ladies' Room is in a single movement but is actually a cycle of nine songs that are all sung without a break. The texts come from a wide variety of sources:

poems by conductor and mezzosoprano Jutta Seppinen, the Bible, Google, the archives of Scotland Yard and Paul Celan. The odd-numbered movements are settings of these texts, and between them are four nonsense text settings that pay homage to Adolf Wölfli, an early 20th-century Swiss artist who spent more than half of his life in a psychiatric hospital, creating meticulously detailed artworks in a manic frenzy, some of them containing musical notation.

In many of his vocal works, Haapanen manipulates the texts he uses, for instance by breaking it down into syllables and phonemes. In *Ladies' Room*, however, the texts are intact, although some syllables are occasionally given multiple repetitions. On the other hand, the nonsense poetry of the four Wölfli sections bring a freer vocal expression into the work, and here – as in other vocal works by Haapanen – individual words or sounds emerging from the flow may provoke surprising associations and meanings.

Ladies' Room paints a portrait of a changeable and disintegrating mind. However, Haapanen notes that this is not an Expressionist work like Schönberg's *Erwartung,* for example, nor would he like to see it given a 'Freudian' interpretation. His approach is more general than that. The soloist represents several speakers through the diverse texts, the theme being, as Haapanen puts it, "individual and collective amnesia and its reflections (including fear, hate and repression) on individuals and society at large".

The texts in the odd-numbered movements invoke clearly different expressive idioms and characters. The vocal writing here is largely rooted in tradition, even featuring soaring melodic lines. The Wölfli sections are more experimental and feature special vocal effects. The soprano part is highly demanding as it twists and turns along with the text. The challenges imposed by the wide range of vocal techniques – including not only the rich chromaticism of the sung melodies but also *Sprechgesang*, glissandos, hisses, and so on – make *Ladies' Room* a vocal virtuoso work where the virtuoso component is an integral part of the content.

Although Haapanen prefers not to regard *Ladies' Room* as an Expressionist work, the melodic writing in the first section, *Tuhatjalkainen* [Millipede] (Seppinen), replete with wide leaps, seems to fall squarely within the Expressionist tradition. The first Wölfli section, with plays on phonemes and extended instrument techniques and sometimes 'childlike' sounds ("ma-ma, ma-ma"), leads smoothly into *Lapsen elämää* [A child's life] (Seppinen). The following Wölfli section is subtly nightmarish and scary, leading into *The Phoenix Force*. Inspired by American comics, it has an almost cartoon-like aesthetic with pulsing rhythms that render it the most extrovert of the sections in the work and a culmination of sorts.

The third Wölfli section calms things down and leads to *An Invoice*, whose tranquil mood cruelly emphasises the cold, no-nonsense text: an uncommented list found in the archives of Scotland Yard of the expenses incurred in burning a woman at the stake. The fourth Wölfli section has a definite rhythmic profile created through repetitions of phonemes and words; among these we may identify the sequence "schizz-o-phre-nics", which is the diagnosis given to Wölfli in his day. Something of this condition may be sensed in the multiple voices crammed into this work. *Käärmevaunuissa* [In the serpent chariot] (Paul Celan, Finnish translation by Jukka Koskelainen) provides a lyrical and meditative conclusion.

Compulsion Island (2014) does not sound like a particularly inviting place to go, as indeed is the case with Haapanen's earlier orchestral work *Obsession Park.* The title is deliberately tension-inducing, being both invocative and sufficiently indeterminate, both attractive and repelling. The ambiguity of the title creates the sort of dynamic of contrast that Haapanen finds in Japanese anime.

Generally, links to anime in Haapanen's work are more conceptual than stylistic. In *Compulsion Island*, however, the link is more concrete than usual, since according to the composer the trumpet motif that opens the work stems

from the “strangely yodelling theme tune and the twisted contrast between its sprightliness and the text, the story and the absurd opening images” in the series *Paranoia Agent* by anime director Satoshi Koni. Haapanen continues the parallel to explore broader connections: he notes that the way in which the music flows in *Compulsion Island* may be associated with the same director’s film *Millenium Actress.* He notes that “in this stylised film that inhabits meta-levels and memories, tranquillity combines with time layers in which the main character, through continuous editing, is at once running from something and running after something, often out of breath”.

On the other hand, even if anime provided inspiration for *Compulsion Island*, it is a tapestry of influences and associations much richer than that. Haapanen continues: “Forms of breathing played a crucial role in shaping the material in *Compulsion Island*. To simplify, I might say that the gestures in the music emerged from the contrast between breathing and mechanical motion and from associations such as the expressive idiom in Japanese Noh theatre, the breathing of a sleeping person, compulsive panting, spastic hiccups, wheezing breath, croaks, the ponderous hiss of a breathing machine, the beating of helicopter blades, or the compulsive routines of the strange, broken machines in the works of sci-fi author Stanislaw Lem.”

Compulsion Island was written to a commission from the Finnish Radio Symphony Orchestra and makes full use of the resources of a full-sized symphony orchestra. Haapanen creates a multi-layered and richly sonorous texture where extended instrument techniques play a significant and carefully considered role. Beginning with the opening trumpet solo, there are several solo sections (for violin, clarinet, tuba, etc.) that appear as individual voices in the chaotic mental landscape of the ‘island’.

Compulsion Island is not epic in the sense of tracing one clearly shaped narrative arc, but its internal tendencies do provide it with a coherent appearance

and a sort of dramaturgy despite its contrasting styles of expression. Quiet, stagnant and expectant yet tense moments alternate with charged and punchy rhythmical passages that increase in force until the final culmination, followed by a subsiding, dreamlike and unreal epilogue.

Although Haapanen's **Flute Concerto** (2018) is by its title not part of Haapanen's 'fantasy worlds' set, it is nevertheless connected. The composer notes that it is related to *Compulsion Island* in that "it opens a door at the corner of that work to a parallel world. There are certain similarities in the material and in the idiom. Breathing, particularly its binary nature, extending from yoga breathing to the rasp of a breathing machine, forms one of the building blocks of the Flute Concerto. This is often apparent on the surface level, but it also influences the way in which the music progresses, almost through binary alternation at times. Textures and melody lines also often consist of one or more binary layers."

It is only natural that the Flute Concerto should focus on breathing, since breath has a stronger presence in the sonority and sound production of the flute than in that of any other instrument. Haapanen wrote the concerto to a commission from the Finnish Radio Symphony Orchestra, to be performed by the orchestra's virtuoso Principal Flute, Yuki Koyama from Japan. Haapanen collaborated with Koyama during the composition process, and Koyama gave the premiere of the concerto in Helsinki in April 2018.

The flute part contains varied virtuoso writing, calling for agility and some extended techniques but also containing an extended section with soaring cantabile arcs. Although anime would seem an obvious place to start for a work that was to feature a Japanese soloist, Haapanen felt that this would have been almost too obvious, and he did not pursue that approach in this case, at least not consciously.

Writing a flute concerto places certain special demands on writing for the orchestra, particularly how to keep the flute audible above the orchestra. Partly for this reason, the scoring here is relatively moderate, more like a sinfonietta than a full symphony orchestra. Haapanen also discovered that a smaller orchestra was perfectly adequate for executing the ideas on which the work is based. The relationship between soloist and orchestra is "more of a coexistence between flute and orchestra than opposition. The orchestra often continues the flute's thoughts." More generally, Haapanen envisioned an opera-like work with multiple characters and roles.

The Flute Concerto lasts about 25 minutes and is in a single movement divided into two halves featuring different materials, according to the composer. At the surface level, it comes across as a flexible and elastic structure consisting of several short sections in rapid succession, with contrasting moods either alternating or superimposed. A layered texture is established at the very beginning, with the flute performing rapid, twittering figures over a sustained sonority.

The palette of sonorities is rich, augmented by extended instrument techniques and a number of rare sound sources such as a typewriter producing crisp rhythms and the absurd sounds of wheezing toys. Although the moods and textures in the work shift rapidly, larger forms also emerge. For instance, the quieter section framing the cadenza-like flute solo at the centre of the work functions like a slow movement, and hence the jazzy and at times ritualistic dynamic texture that follows comes across as a fast final concerto movement.

Kimmo Korhonen
Translation: Jaakko Mäntyjärvi

Helena Juntunen

Yuki Koyama

Hannu Lintu

Dima Slobodeniouk

Perttu Haapanen – musiikillinen löytäretkeilijä animen ja uusien sointien fantasiamaailmoissa

Perttu Haapanen (s. 1972) on puhunut säveltämisestä ”faustilaisena intohimona löytöretkeilyyn ja oman maailmankuvan laajentamiseen”. Lausahdus kuvastaa hänen modernistista, uutta etsivää asennoitumistaan. Hänen sävellyksellisiä lähtökohtiaan määrittelee utelias kokeilevuus, intohimo uusien alueiden tutkimiseen; nopealiikkeisyys, yllättävyys ja jopa absurdi huumori korvaavat paatoksen ja sentimentaalisuuden.

Mutta samalla kun Haapasen teokset hakevat uusia reittejä ilmaisulle ja kartoittavat kiinnostavia soinnillisia ja sävellysdramaturgisia mahdollisuuksia, kohdistuu etsintä usein ilmaisukeinojen lisäksi myös syvyyssuuntaan, olemassaolon ja inhimillisen kokemuksen sisäisiin ulottuvuuksiin. Mistään tunnustuksellisesta itsetutkiskelusta ei ole kyse vaan halusta ja kyvystä nähdä olemassaolon groteskeja, kipeitä ja traagisiakin tuntoja, myös silloin kun niitä esiintyy näennäisen kepeissä ilmiöissä.

Haapasen musiikissa on jälkisarjallisuuteen liittyvää yksityiskohtien runsautta ja kompleksisuutta mutta myös rikkaasti maalattuja sointivärejä, joiden toteutamisessa hän hyödyntää usein modernismin suosimia ns. laajennettuja soittotapoja ja hälytehoja. Vaikka hänen käyttämänsä keinot ovat moninaisia, yksittäisiä teoksia sitoo yhteen jokin materiaalinen tai laajemmin dramaturginen kokoava ajatus.

Haapanen on noussut yhdeksi ikäpolvensa keskeistä ja kiinnostavimmista suomalaisista säveltäjistä. Hänen teoksiaan on esitetty Suomen lisäksi eri puolilla Eurooppaa, Aasiassa ja Yhdysvalloissa (mm. Wien Modern, Ultraschall, MaerzMusik, Pohjoismaiset musiikkipäivät, ISCM-festivaalit, Lincoln Center’s Great Performer’s Series, Huddersfieldin nykymusiikkijuhlat ja Varsovan syksy). Haapanen on opiskellut vuosina 1994–2002 Sibelius-Akatemiassa Erkki Jokisen

ja Paavo Heinisen oppilaana, osallistunut monille mestarikursseille (Jouni Kaipainen, Magnus Lindberg, Kaija Saariaho, Jonathan Harvey ja Michael Jarrell) sekä opiskellut elektronista musiikkia Pariisin IRCAMissa 2004. Hän on toiminut vuosina 2009–13 Viitasaaren Musiikin aika –festivaalin taiteellisena johtajana ja vuodesta 2017 lähtien samassa asemassa uuteen musiikkiin erikoistuneessa Uusinta Ensemblessä.

Haapanen suuntautui varhaisimmassa tuotannossaan soitinmusiikkiin mutta on laajentanut 2000-luvun puolella ilmaisuaan vokaaliteoksiin. Niissä hän on mielellään tutkinut erilaisia semanttisia rajapintoja, ja usein tulee esiin hänen vahva absurdin tajunsa. Haapasen tuotantoon sisältyy kaksi pienoisoopperaa *(Solity:d,* 2003 ja *Nothing to Declare*, 2010), orkesteriteoksia, saksofoni- ja huilukonsertot, kamarimusiikkia, vokaaliteoksia sekä elektroakustista musiikkia. Muutamissa uudemmissa teoksissa hän on liittänyt mukaan videon tuomaan kokonaisuuteen uusia merkityksen tasoja.

Tämän levyn teoksista *Ladies' Room* (2007/08) ja *Compulsion Island* (2014) kuuluvat vapaamuotoiseen teosperheeseen, jonka muita jäseniä ovat orkesteriteos *Obsession Park* (2009) ja kamariyhtyeteos *Doll Garden* (2013). Teoksia yhdistää nimen luoma mielikuva tietystä kuvitteellisesta paikasta. Syvempänä yhdistävänä piirteenä on teosten lähtökohdissa heijastuva kiinnostus japanilaiseen animaatioon animeen, jonka parhaissa teoksissa Haapasen mukaan ”todellisuus, fantasia, sentimentaalisuus, söpöys, groteskius, häiritsevyys ja syvälle menevän tarkkanäköiset hetket kietoutuvat tyylitellysti ja moniselitteisesti toisiinsa”. Haapanen kuitenkin korostaa, että hän ei pyri lainaamaan japanilaisen kulttuurin estetiikkaa vaan haluaa lähestyä itämaista ajattelua yleisemmällä tasolla. Vaihtamalla näkökulmaa hän haluaa nähdä omassa tutussa länsimaisessa kulttuurissamme uusia merkityksiä ja uusia mahdollisuuksia.

Sopraanolle ja kamariorkesterille sävelletty ***Ladies' Room*** valmistui Musica nova Helsinki –nykymusiikkijuhlan tilauksesta. Teos on alun perin vuodelta 2007, ja

Helena Juntunen lauloi kantaesityksen Musica nova –juhlilla maaliskuussa 2007, mutta seuraavana vuonna Haapanen teki teoksesta lopullisen korjatun version.

Ladies' Room on yksiosainen mutta yhdeksästä saumatta toisiinsa kytkeytyvästä jaksosta rakentuva laulusarja. Tekstejä Haapanen on kerännyt mitä erilaisimmista lähteistä: kapellimestari ja mezzosopraano Jutta Seppisen runoista, Raamatusta, Googlesta, Scotland Yardin arkistoista ja Paul Celanilta. Näihin teksteihin perustuvat sarjan parittomat jaksot, joiden väleissä kuullaan neljä Haapasen koostamiin nonsense-teksteihin perustuvaa kunnianosoitusta Adolf Wölflille, 1900-luvun alun sveitsiläiselle taiteilijalle, joka vietti yli puolet elämästään psykiatrisessa sairaalassa ja loi siellä maanisella vimmalla pikkutarkkoja, usein myös nuottikirjoitusta sisältäviä teoksiaan.

Vokaalimusiikissaan Haapanen on usein manipuloinut käyttämäänsä tekstimateriaalia, esimerkiksi hajottanut sanoja tavuiksi ja äänteiksi. *Ladies' Roomissa* valitut tekstit kuullaan kuitenkin sellaisinaan, joskin silloin tällöin jokin tavu saattaa jäädä toistumaan useampaan kertaan. Toisaalta neljän Wölfli-taitteen nonsense-runous tuo teokseen oman vokaalisesti vapaamman elementtinsä, ja tässä kuten monissa muissakin Haapasen teoksessa nonsense-jaksojen yksittäisistä sanoista ja äänteistä saattaa välähtää esiin yllättäviä assosiaatioita ja merkityksiä.

Ladies' Roomissa piirtyy esiin ailahtelevan ja hajoavan mielen sisäisiä tuntoja. Haapanen kuitenkin korostaa, että kyseessä ei ole ekspressionistinen teos samassa mielessä kuin esimerkiksi Schönbergin *Erwartung,* eikä hän myöskään halua sitä tulkittavan ”freudilaisesta” näkökulmasta. Näkökulma on yleispätevämpi. Solisti edustaa tekstien kautta useita puhujia, ja aiheina on – Haapasen sanoin – ”yksilökohtainen ja kollektiivinen amnesia ja sen heijastumat (mm. pelko, viha tai alistaminen) yksilöön ja yhteiskuntaan”.

Parittomissa osissa erilaiset tekstit kutsuvat esiin omanlaisiaan, selkeästi toisistaan erottuvia ilmaisumuotoja ja karaktäärejä, joissa vokaalinen ilmaisu on usein perinteisempää, paikoin jopa melodisen linjakasta. Wölfli-jaksoissa ote on kokeilevampi ja usein moni-ilmeisten vokaalisten erityistehojen värittämää. Ylipäätään sopraano-osuus on vaativa ja elää herkästi mukana tekstin käänteissä. Erilaiset äänenkäytön ja laulutapojen asettamat haasteet – paitsi melodioiden rikas kromatiikka myös kuiskaukset, monenlaiset väritykselliset tehot, vailla tarkkaa sävelkorkeutta olevat puhelaulujaksot, glissandot, suhinat ja niin edelleen – tekevät *Ladies' Roomista* vokaalisen taituriteoksen, jossa taituruus sulautuu eheästi osaksi sisältöä.

Vaikka Haapanen ei halua kokea *Ladies' Roomia* ekspressionistisena teoksena, liittyy avausjakson *Tuhatjalkainen* (Seppinen) suurten intervallihyppyjen kirjoma melodiikka tyyliltään juuri ekspressionistiseen traditioon. Äänneleikkien ja laajennettujen soittotapojen värittämä, välillä ”lapsellisiakin” sointeja (”ma-ma, ma-ma”) sisältävä ensimmäinen Wölfli-jakso liukuu saumatta osaan *Lapsen elämää* (Seppinen). Seuraavassa Wölfli-jaksossa tunnelma on peitellyn painajaismainen, jopa pelottava ja vie amerikkalaisen sarjakuvan innoittamaan keskijaksoon *The Phoenix Force,* joka muotoutuu lähes sarjakuvamaisine estetiikkoineen ja usein selkeästi sykkivine rytmeineen sarjan ulospäinsuuntautuneimmaksi osaksi, ulkoisen ilmaisun kannalta jopa sen eräänlaiseksi lakipisteeksi.

Tasaannuttava kolmas Wölfli-taite vie jaksoon *An Invoice*, jonka rauhallinen tunnelma alleviivaa julmalla tavalla tekstin kylmää toteavuutta, Scotland Yardin arkistoista löytyneistä sanoista syntyvää eleetöntä luetteloa roviolla tapetun naisen polttamisesta syntyneistä kuluista. Neljäs Wölfli-jakso saa äänne- ja sanatoistoineen rytmisesti selkeämmän asun, ja äänteiden keskeltä kasvaa esiin myös sana ”schizz-o-phre-nics”; sellaiseksi, skitsofreeniseksi, oli Wölflikin aikanaan arvioitu, ja jotain samasta diagnoosista avautuu myös laulusarjan moniäänisestä maailmankuvasta. Paul Celanin runoon (suom. Jukka Koskelainen) perustuva *Käärmevaunuissa* luo teokselle lyyrisen mietteliään päätöksen.

Compulsion Island (2014) ei kuulosta nimen perusteella kovin kutsuvalta paikalta niin kuin ei Haapasen aiempikaan orkesteriteos *Obsession Park*. Nimi on kuitenkin harkitun jännitteinen, samalla sekä kuvausvoimainen että riittävän epämääräinen, sekä kutsuva että luotaantyöntävä. Sen ”pakkosaaren” tai ”ahdistussaaren” ristiriitaisuudesta syntyy juuri sellaista sisäisten vastakohtien dynamiikkaa, jota Haapanen on löytänyt japanilaisesta animesta.

Yleensä Haapasen teoksissa yhteydet animeen syntyvät enemmän henkisellä kuin tyylillisellä tasolla. *Compulsion Islandissa* yhteys on kuitenkin konkreettisempi, sillä teoksen aloittavalla trumpettiaiheella oli säveltäjän mukaan lähtökohtansa anime-ohjaaja Satoshi Konin *Paranoia Agent* –sarjan ”oudosti jodlaavassa tunnussävelmässä ja sen pirteyden vinksahtaneessa suhteessa tekstiin, tarinaan ja absurdeihin alkukuviin”. Haapanen kuitenkin jatkaa vertailua ja avaa laajempia yhteyksiä; hänen mukaansa se tapa, jolla musiikki virtaa *Compulsion Islandissa* eteenpäin, voisi liittyä saman taiteilijan *Millenium Actress* -elokuvaan. Hänen mukaansa ”tyylitellyssä, metatasoilla ja muistoissa liikkuvassa elokuvassa seesteisyys yhdistyy aikakerroksiin, joissa päähenkilö jatkuvilla leikkauksilla yhtäaikaa pakenee ja tavoittelee usein juosten ja hengästyneesti”.

Toisaalta vaikka anime on antanut virikkeitä *Compulsion Islandille*, on teoksen virike- ja assosiaatiomaailma paljon laajempi ja moniselitteisempi. Näin Haapanen: ”Hengityksen muodoilla on oleellinen osa *Compulsion Islandin* materiaalin muotoutumisessa. Pelkistetysti voisi sanoa teoksen musiikillisten eleiden kasvatetun hengityksen ja konemaisuuden välisestä ristivedosta sekä assosiaatioista kuten esimerkiksi: japanilaisen Nō-teatterin ilmaisu, nukkuvan hengitys, kouristuksenomainen huohotus, spastinen hikka, vinkuva hengenahdistus, korahtelut, hengityskoneen raskas poljento, helikopterin siipien ilmaa piiskaava läpätys tai tieteiskirjailija Stanislav Lemin outojen rikkoutuneiden koneiden toisteiset rutiinit.”

Compulsion Island on syntynyt Radion sinfoniaorkesterin tilauksesta ja hyödyntää tehokkaasti täysimittaisen sinfoniaorkesterin voimavaroja. Haapanen luo monikerroksista ja soinnillisesti rikasta tekstuuria, jossa myös soittimien uusilla ns. laajennetuilla soittotavoilla on olennainen, tarkasti harkittu osansa. Alun trumpettisoolosta lähtien teoksessa on paljon soolojaksoja (mm. viulu, klarinetti, tuuba jne.), jotka ovat kuin yksilön ääniä teoksen ”pakkosaaren” soinnillisessa maisemassa. Trumpettisooloa ja sen ”pirteyden vinksahtaneisuutta” tehostavat muutamat kakkostrumpetin mikrotonaaliset sävelet, ja myöhemminkin trumpetilla ja paikoin myös muilla soittimilla on sointikuvaa rikastavia mikrotonaalisia vääntymiä.

Compulsion Island ei ole pintatasolla eeppinen siinä mielessä, että se rakentaisi yhden selkeästi hahmottuvan kerronnan kaarroksen, mutta sisäisten jännitteiden suuntautuminen antaa sille ilmiasun vaihtelevuudesta huolimatta määrätietoisen, yhtenäiseksi taotun ilmeen ja luo teokseen eräänlaisen sisäisen dramaturgian. Teoksessa hiljaiset, pysähtyneet ja odottavat mutta silti usein jännitteiset käänteet vuorottelevat usein äkillisesti purkautuvien, kerta kerralta latautuneemmiksi ja rytmisesti iskevämmiksi kasvavien kärjistysten kanssa, kunnes viimeistä huipennusta seuraa laantuva, tunnelmaltaan unenomaisen epätodellinen epilogi.

Vaikka **huilukonsertto** (2018) ei nimensä puolesta kuulu Haapasen ”fantasiapaikkoja” ilmentäviin teoksiin, sillä on oma yhteytensä niihin. Säveltäjän mukaan se liittyy *Compulsion Islandiin* ”avaamalla oven sen eräästä nurkasta ikään kuin rinnakkaismaailmaan. Materiaaleisssa ja ilmaisussa voi kenties huomata sukulaisuuksia. Hengitys ja erityisesti sen kaksitahtisuus monissa ilmeissään vaikkapa joogahengityksestä hengityskoneen rohinaan on eräs huilukonserton lähtökohta. Tämä näkyy usein musiikin pintatasolla, mutta laajenee myös musiikin etenemisen periaatteisiin, mikä tapahtuu välillä lähes binaarisen vuorottelun kautta. Myös tekstuurit ja yksittäiset melodialinjat muodostuvat usein yhdestä tai useammista samanaikaisista kaksitahtisista kerroksista.”

Hengityksen korostuminen on luonnollista juuri huilukonsertossa, sillä huilulla se on vahvemmin mukana soinnissa ja äänentuottamisessa kuin muilla soittimilla. Haapanen sävelsi konserton Radion sinfoniaorkesterin tilauksesta orkesterin taiturilliselle japanilaiselle soolohuilistille Yuki Koyamalle ja teki tämän kanssa yhteistyötä sävellysprosessin aika. Koyama soitti kantaesityksen Helsingissä huhtikuussa 2018.

Konserton huiluosuus on monipuolinen ja taiturillinen; mukana on ketteryyttä vaativia jaksoja ja jonkin verran uusia soittotapoja mutta myös yksi laajakaarisempaan cantabile-ilmaisuun painottuva käänne. Vaikka Haapasta kiinnostavat anime-virikkeet olisivat voineet olla luonteva lähtökohta japanilaisen solistin tapauksessa, tuntui japanilaisten ainesten soveltaminen säveltäjästä jopa liiankin ilmeiseltä ratkaisulta, eikä hän ole sellaisiin ainakaan tietoisesti pyrkinyt.

Huilukonsertto asettaa teoslajina säveltäjälle omat erityiset haasteensa, joista yhden muodostaa huilun kuuluvuus orkesterin keskeltä. Osittain tästä syystä orkesteri on kooltaan suhteellisen maltillinen, lähempänä sinfonietta-kokoonpanoa kuin suurta sinfoniaorkesteria. Lisäksi Haapanen huomasi, että pienempi orkesteri riitti mainiosti toteuttamaan teoksen lähtökohtina olleitahänen ideoita. Solistin ja orkesterin suhteesta Haapanen toteaa, että teoksessa vallitsee ”enemmän yhteiselo huilun ja orkesterin välillä kuin niiden vastakkainasettelu. Orkesteri jatkaa usein huilun ajatuksia.” Yleisemmällä tasolla Haapasen mielessä oli tavallaan oopperamainen teos, jossa on eräänlaisia hahmoja ja rooleja.

Huilukonsertto on noin 25-minuuttinen yksiosainen teos, joka jakaantuu Haapasen mukaan materiaaliltaan kahteen puoliskoon. Pintatasolla siitä muodostuu monipolvinen, lyhyistä jaksoista rakentuva notkean elastisesti vaihteleva ja hengittävä kokonaisuus, jossa eriluonteiset tunnelmat seuraavat tiiviissä tahdissa toisiaan ja asettuvat usein myös limittäin tai päällekkäin. Jo teoksen alussa syntyy kerroksellista sointikuvaa, kun huilu livertelee taiturillisen nopealiikkeisine kuvioineen pysähtyneen sointimaiseman yllä.

Teoksen soinnillinen kirjo on rikas, ja siihen tuovat ns. laajennettujen soittitapojen lisäksi uusia sävyjä myös muutamat harvinaisemmat äänilähteet kuten napakoita rytmejään säksättävä kirjoituskone ja absurdeja sointiriekaleitaan luovat vinkulelut. Vaikka tilanteet ja asetelmat vaihtelevat taajaan, hahmottuu teoksesta myös laajakaarisempia tuokioita. Esimerkiksi teoksen keskivaiheilla huilun kadenssimaisen soolon (”Quasi cadenza”) ympärille muotoutuva rauhallisempi taite saa tavallaan hitaan osan tehtävän, jolloin sitä seuraavat nopeasykkeiset, paikoin lähes jazzmaisen rytmikkäät ja jopa ritualistiset käänteet hahmottuvat nopealiikkeiseksi finaalijaksoksi.

Kimmo Korhonen

Ladies' Room

1.
Jutta Seppinen:
Musta sohva (2004–5)

Suuri ja valtava
musta ja pinnaltaan kiiltävä
se on rinnassani
juuri rintalastan alla

Sen lonkerot haarautuvat keuhkoihin
ne ujuttavat tilaa itselleen
mustaa ja kiiltävää

Tuhatjalkainen
se kääntyilee
keuhkoputken limakalvoja särkee

Olen sen nielaissut – vahingossa – en
itse sitä halunnut
mutta join sen sisääni kuin yön
pimeyden
tummat pinnat imaginaarisen
pahuuteni
äidittömyyteni isättömyyteni

2.
Hommage à Adolf Wölfli I

3.
Jutta Seppinen:
Lapsen elämää (2006)

Naamasi vääntynyt varsi,
oksettava nauru suussasi lilluen
kuin rakkoa pakottava lapsen virtsa

Valpas kuuntelu,
aistit väsymättä,
ehkä vereslihallakin

(Nyt, nyt, hei nyt!
Sisäinen pelastushenkilökunta huutaa:
Nyt, Naura, Naura!)

4.
Hommage à Adolf Wölfli II

5.
The Phoenix Force
(Text: Perttu Haapanen/ search engines)

Good evening ladies and gentlemen,
Welcome to our show! Tonight we proudly present:
The Fantastic Phoenix! The tremendous Phoenix Force can control life and death itself. The superb Phoenix Force is the nexus of all psionic energy. It often seeks out hosts who have great psionic abilities like: telepathy, telekinesis, pyrokinesis, psychokinesis...
(ye shall not save the lives of sorcerers)
(thou shalt not suffer a witch to live)
The judgment of the Phoenix: to burn away what does not work.
What does not work is: what has become stagnant instead of naturally evolving.
(a sorceress must not be allowed to live)
Have a nice evening, God bless you all!
(but you shall not allow a woman to live who practices sorcery).

6.
Hommage à Adolf Wölfli III

7.
An invoice
(from Domestic Annals of
Scotland. From the Reformation
to the Revolution by
Robert Chambers, 1874)

For five loads of coal to burn her: 1.40
For a tar barrel: 2.30
For towes: 3.24

To him that brought the
executioner:5.53
To the executioner for his pains: 8.79
For his expenses here: 13.67

Sum of the expenses: 21.324323.....

8.
Hommage à Adolf Wölfli IV

9.
Paul Celan: Käärmevaunuissa
(Im Schlangenwagen)

Käärmevaunuissa
ohi valkean sypressin,
läpi tulvan he veivät sinut

mutta sinussa syntymästä asti
kuohui se toinen lähde
mustaa muiston suihkua
kapuat päivän valoon

(Finnish translation: Jukka
Koskelainen)

Publisher: M/s

Recordings: Helsinki Music Centre, Finland, X/2016
(Compulsion Island – live recording); VIII/2017 (Ladies' Room);
IV/2018 (Flute Concerto – live recording)
Executive Producer: Reijo Kiilunen
Recording Producer: Laura Heikinheimo
Recording Engineers: Jari Rantakaulio (Compulsion Island | Yle);
Antti Pohjola (Ladies´ Room | Yle); Antti Snellman (Flute Concerto | Yle);
Enno Mäemets
Final Mix and Mastering: Enno Mäemets, Editroom Oy, Helsinki

℗ & © 2019 Ondine Oy, Helsinki

Booklet Editor: Joel Valkila
Cover photo: Elena Ray | Shutterstock
Photo of Perttu Haapanen: Maarit Kytöharju
Artist photos: Hannu Lintu (Veikko Kähkönen), Dima Slobodeniouk ( ),
Yuki Koyama (Jussi Nahkuri), Helena Juntunen ( )

This recording was produced with support from the Finnish Music Foundation
(MES)

PERTTU HAAPANEN

ODE 1307-2